

BƏDİİ ƏSƏRLƏRDƏ QLOBAL SİYASİ PROSESLƏR

Çingiz Abdullayevin «Qanın üç rəngi» romanında Heydər Əliyev obrazı

Gülxani PƏNAH

(Əvvəli ötən sayımızda)

Bir zaman öz təmiz adını itirmiş Piskunovun naməlum şəxs tərəfindən güllələnməsi nəticəsində bütün planları altüst olmasına baxmayaraq, köməkçiləri Zabrayev və Patapov radioqəbuledicilər vasitəsilə Piskunovun əlaqə saxladığı şəxsin İstanbulda olduğunu, onun vasitəsilə əməliyyat törədiləcəyini öyrənir. Piskunov son anda bu şəxsin adını söyləmək istəsə də, bacarmır, onun ölümündən sonra Dronqo vaxtı itirmədən tez bir zamanda İstanbula gedir, zəng olunan nömrəni yadda saxlamaqla onun «Hilton» otelində yerləşdiyini öyrənə bilir və burada Piskunovun yerləşdiyi oteldə ona az da olsa tanış olan səsin sahibini Arkadi Qalinskiyin yerləşdiyi otağı tapır, gizləncə onun nömrəsinə girir, silahını götürür. Bu, o Qalinski idi ki, sovet kəşfiyyatının Avstriyada axırınca rezidenti olmuşdu. Onun alçaq, cinayətkar hərəkətinin nəticəsində 91-ci ildə Natalya həlak oldu və şəxsən o, Dronqonun yoldaşı Mark Leonartanı aradan götürməyi, onlar Vyanada işləyərkən planlaşdırmışdı.

O, komsomol -partiya sıralarında işləmişdi. Dronqo onu görəndə ona qarşı bəslədiyi bütün kinküdürlərinə baxmayaraq səbrlə onun qrupunun mafiyadan kömək istədiyini, iki adamını Tbilisi və Bakıda yerləşdirdiklərini və onlara 100 min ABŞ dollarıyla pul verdiklərinin səbəbini öyrənməyə çalışır. Keçmiş DTK zabiti dən danışdırmaq ona həyatı bahasına başa gəlsə də bunu etməyə məcbur olur. Qalinski bir şərtlə məlumat verməyə razı olur ki, onu sağ buraxacağına söz versin. Baxmayaraq ki, Qalinskiyin ucbatından əzizlərini itirmişdi və Dronqo onu məmuniyyətlə gəbərtməyə hazır idi, verdiyi zabit sözünə əməl edir. Məlum olur ki, bu qrup Azərbaycan və Gürcüstan prezidentlərinə qarşı böyük bir terror aktını həyata keçirməyə hazırlaşır. Bu hadisə 11 və yaxud 12 iyunda hər iki ölkə prezidentlərinin müqavilə imzaladığı vaxtda baş verməlidir. Belə bir alçaq, iyrenc işlə məşğul olan Arkadi Qalinski kimilərin rəzil hərəkətlərinə nifrət edən Dronqo, onun kimi çirkin mənəviyyat sahiblərinin üzündən itirildiyi dostlarını, dağılan vətəninə yada salır. «Siz keçmiş partiya şuraları, yaltaq komsomolçular, riyakar, mənəviyyətsizlər hər şeyi satdınız. İdeyaya, sədaqətə, ideallara, ölkəyə xəyanət etdiniz. İdeal, həqiqi bu dövlət əslində sizin üçün yox idi, sizi lənətə gələsiniz».

Dronqonun hazırladığı plan nəticəsində sərəxş Qalinski «Xinton» otelində açdığı atəş şüşələri qırıbtökəklə asayışı pozduğundan xuliqanlıq üstündə İ-

tanbulda altı ay həbs cəzasına məhkum edildi. Bununla belə, Qruodis onunla görüş ala bildi və Qalinski vasitəsilə öyrəndi ki, Frankfurtta və İstanbulda Dronqo əməliyyata mane olmaq üçün belə əməliyyat törədib.

Bu zaman Qruodisin qrupu da artıq xəbərdar idi ki, onların izinə düşüblər- bu dəfə onlara qarşı dünyanın ən yaxşı professional şəxslərindən biri, keçmiş DTKnın mütəxəssislərindən Dronqo fəaliyyətə başlayıb. Qruodis bildirdi ki, o, həqiqətən DTKnın bütün sağ qalan işçiləri arasında ən yaxşıdır, amma onu ölmüş bilirdi. Azərbaycan böyük neft mərkəzidir. Bu neftin çıxarıldığı, terror aktının törədiləcəyi şəhər-Bakı Dronqonun vətənidir. O, bu şəhərin tarixinə yaxşı bələddir.

Bakı - neft imperiyasının paytaxtı kimi tarixə düşüb. Bir zaman xarici kapitalistlərin bura axını, Nobel qardaşlarının neft istehsalı sahəsində əldə etdikləri nailiyyətlər, keçmiş rus imperiyasının Abşeron neftini istismar etməsi, keçən əsrin əvvəllərində Azərbaycanerməni konfliktləri, Bakıda iri yevrey cəmiyyətinin yerləşməsi, inqilabi hadisələr, Xəzərə ingilis, fransız, türk dövlətlərinin marağı, xüsusilə Bakı neftini onların marağı, siyasi-ziddiyyətlər dövründə imperialist qüvvələrinin Xəzərdə möhkəmlənmək iddiası, İkinci Dünya müharibəsi dövründə Bakı neftinin müharibədə qələbənin təmin edilməsində böyük rol, müharibədən sonra Sibirdə böyük neft yataqlarının kəşfi xatırlanır.

90-cı illərdə Azərbaycan neftinə xarici ölkələrin olan marağı romanda real faktlarla təsvir edilir. Bakı neftinin keyfiyyətə üstünlükləri, imperiya dağılandıqdan sonra xarici kompaniyaların bura axını, fransız neft kompaniyalarının açılması, şəhərə türk, fransız, ingilislərin axını, bununla belə sovetlər ölkəsi dağılıdıqdan sonra amerikalıların daha çox ölkəmizdə fəallığı, onlarla birlikdə Norveç, alman, italyan, yapon, çinlilərə korridor açılması barədə tarixi faktlar əsərdə öz əksini tapır. Xüsusilə, Bakıda xarici ölkə səfirliklərinin açılması, xarici səfirliklərin lobisslərinin neft kompaniyasına marağı, xarici qonaqların, xüsusilə, Marqaret Tetçerdən Bcezinskiyə qədər hər bir xarici qonağın ilk növbədə öz neft kompaniyalarının maraqları ilə məşğul olması, yazıçının özünün dediyi kimi «bu qovhaqov» əsərdə bədii təhlilini tapır.

Yazıçı bu romanında da Qarabağ faciəsini, Qarabağda gedən döyüşləri, müharibə nəticəsində ev-əşiyindən didərgin düşmüş bir milyon qaçqını, 20 faizdən çox itirilmiş Azərbaycan torpaqlarını, cəbhə xətlərində 90-cı illərin əvvəllərində aclıqdan ölənlər, «bit basmış» əsgərləri, müharibədə əlil olmuş insanları, onların acınacaqlı sosial şəraitini, həyatın quduz təzyiqinə məruz qalmış millətin faciəsini ümumiləşdirir. Doğma Bakının «dünyanın sonuncu qaynar nöqtəsi»nin «avantüracıların və axmaqların son sığınacağı» yeri olmasından qəzəblənir. Burada var-dövlət toplayıb «Rotşild, yaxud Nobel kimi milyardlar sahibi»i olan belə, «uduzmağın üçün vicdansız bank, vicdansız yoldaş az deyil».

Yazıçı 20 yanvar hadisələrindən sonra baş verən gərgin hadisələri, 93-cü ildən vəziyyətin yavaş-yavaş normalaşdığını, nəhayət, əldə edilmiş nisbi sakitlikdən sonra ölkədə neft kontraktları üzrə danışıqlara başlandığını, hərbi əməliyyatların dayandırıldığını, təcavüzkar cinayətkarlığa son qoyulduğunu, ölkəyə mühacir axınını, gələnlərin arasında İsrail, yaxud Amerikaya mühacirət etmiş, Rusiya və Ukraynaya köçmüş köhnə şə-

hər sakinlərinin də olduğunu qeyd edir.

Yazıçı Bakının simasında Azərbaycan xalqının təzadlarla dolu həyatını təsvir edir. Bakının yeni görünüşü, hər cür möhtəşəm maşınların şəhərə gətirilməsi, açılan supermarketlər, xarici banklar, mağazalar Bakının mərkəzini tanıtmaz etmişdisə, digər bir tərəfdən də, Qərbi Azərbaycandan gələn milyonlarla qaçqın, köçkün, Qarabağdan gələn köçkünlər, ölkənin 20%-dən çox itirilmiş torpaqları, əsgərləri, aclıq çəkən insanları, kəsib əllillər vardı və bu reallıqlar əsərdə yazıçı tərəfindən sadəcə xatırlanmışdır. Bu ölkənin dərdi üstünə dərd gətirməkdə fəal olan xarici qüvvələrin yurtçı siyasətini dünya oxucularına çatdırmış olur.

20 yanvar hadisələrindən sonra Azərbaycanda siyasi vəziyyət kəskinləşir. Ölkəni tərək edənlerle yanaşı, buraya neft müqavilələri ilə bağlı xarici vətəndaşların gəlişi artır. İnkişaf yoluna qədəm qoymuş Azərbaycanın başı üzərində qara buludlar yenidən dolaşmağa başlayır. Ölkədəki sabitlik, bağlanan neft kontraktlarının xarici imperialistlərin maraqları ilə üst-üstə düşməməsi gərginlikləri artırır, ölkəmizin səfalətində qalmasını istəyən qüvvələr onun varını talamaq üçün bu ölkənin birinci növbədə siyasi aləmdə tanınmış, onu hər cür təhlükələrdən qoruya biləcək qüdrətli siyasətçisini, dövlətinin başçısını aradan götürməyi planlaşdırır. Belə bir zamanda ölkədə iki prezidentə qarşı hazırlanmış terror aktına rəhbərlik edən Qruodis Bakıya gəlir.

Qruodisi qarşılayan Ənvər məlumatında Şvernadzenin ayın 12-də Bakıya uçaçağını dəqiq olduğunu, Gürcüstanın Azərbaycandakı səfiri Georgi Çanturiyanın Gürcüstanın neft kompaniyasına rəhbərlik etdiyini, onun şəxsən Şvernadzenin tapşırıqlarını yerinə yetirmək üçün tez-tez ora gedib-gəldiyini, indi onun yerində Zurab Qumbaridzenin təyin olduğunu deyir və ona verilən məlumata görə səfir 12si gələcək və onu 14-ü qəbul edəcək. Bu məlumatlara əsasən prezidentin gəliş vaxtının dəqiq olduğunu, Çanturiyanın da Şvernadzenin gəlişi zamanı mütləq Bakıda olacağını deyir.

Ənvər Qruodisi kirayələdiyi mənzilə apararkən yolüstü prezidentin maşını keçən yolu göstərir, bir zaman hazırlanmış terror aktı törədiləcək yeri-prezidentin gedərkən partladılmalı körpünü də öz gözləri ilə gören Qruodis «deməli, o vaxt əcəli çatmamışdı... Bəlkə də tale onu indiki hadisədən ötrü saxlayıb», deyir və arxayınlıqla onun üçün ayrılan iqamətgaha gedərkən keçmiş DTK-nin nüfuzlu əkskəşfiyyatçısından çox müzdlü qatillə bənzəyir. Qruodis əməliyyata rəhbərlik etmək, bu işi müvəffəqiyyətlə yerinə yetirmək üçün Bakıya gəldiyi vaxt Dronqo vaxt itirmədən hadisənin baş verəcəyi yeri artıq dəqiqləşdirmişdi.

Əməliyyatın gedişi zamanı Dronqonun Franke Frutdan İstanbula uçması, Piskunovun ölümüylə bağlı məsələlərə aydınlıq gətirməsi, Qruodisin qrupunda onlara hələ ki, məlum olmayan keçmiş DTK- zabitiyin olmasının üzə çıxarılmasını və eyni zamanda FTX-nin razılığı ilə Xarici işlər nazirliyi baş verəcək hadisənin qarşısının alınması üçün Savelyevin də Dronqoyla Bakıya ezam edilməsini oxucu həyəcanla izləyir.

Yazıçı «Qanın üç rəngi» əsərində bir neçə siyasi məsələni verir. Hər biri bir tarixi romanın mövzusu olan bu hadisələri yazıçı bir roman daxilində yerli yerində, biri o birini kölgədə qoymadan, hər biri yazıçı təhqiqatından keçməklə təsvir edilir. Bunlar aşağıdakılardır:

-Azərbaycan neftinə dünya ölkələrinin marağı, Bakı neftinin ələ keçirilməsi,

ondan qazanc götürülməsi yolunda qədimdən üzü bəri bu dövrə qədər xarici neft kompaniyalarının apardıqları siyasət;

-Rusiyanın bu gün «Əsrin müqaviləsi»-nə çevrilmiş BAKI-TBİLİSİ-CEYHAN neft kəmərinin çəkilməsinə qarşı yeritdiyi xarici siyasət. Milyardlarla gəlir götürə biləcək Rusiyanın bu sahədəki iş adamlarının, maraqlı dairələrin neft kəmərinə Rusiya ərazisindən keçirilməsinin təmin olunması üçün apardığı siyasət;

-Azərbaycan neftinin Avropaya nəqlində Avropa və Amerikanın Bakı-Tbilisi-Ceyhan müqaviləsini dəstəkləməsi.

-Müqavilə imzalandığı ərəfədə Türkiyədə hakimiyyətə gələn qüvvələrin şərqyönlü siyasətinə qarşı Avropanın, Amerikanın sərt reaksiyası, müqavilənin həyata keçirilməsinin üstünü almış təhlükə;

-Azərbaycan-Gürcüstan prezidentlərinin bütün gərginliklərə baxmayaraq apardıqları düzgün siyasət, müqavilənin imzalanması. Bu müqavilənin imzalanmasının Zaqafqaziya xalqlarının həyatında yaradacaq əsaslı dönüş.

-Keçmiş SSRİ dövründə Sov. İKP MK Siyasi bürosundakı ziddiyyətlər, bu ziddiyyətlərin içində olan Əliyev, Şvernadze, Şvernadze və Qorbaçovun böyük ölkədə sosializm quruluşunun tam iflası uğramasında rolu.

-Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqı üçün əvəzolunmazlığı. Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətçiliyinin inkişafında misilsiz xidmətləri. 90-cı illərdə hakimiyyətə gələn siyasi xadimin ölkəni vətəndaş müharibəsi təhlükəsindən qurtarması, Azərbaycanın xarici siyasət, ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi sahədə onun sayəsində qazandığı uğurlar;

-Şvernadzenin Gürcüstan dövləti üçün əvəzolunmazlığı. Vətəndaş müharibəsinə cəlb olunmuş Gürcüstan dövlətinin taleyində oynadığı rol, əsrin müqaviləsinin imzalanması, neft kəmərinin öz ölkəsinin ərazisindən keçməsi üçün apardığı məqsədyönlü siyasət, iki siyasətçinin səmimi münasibətlərinin iki qonşu xalqların tarixi dostluq, mehriban qonşuluq, dinc yanaşı yanaşmaq siyasətinin davamı kimi qəbul edilməsi...

-Azərbaycan neftinin satılmasında maraqlı olan xarici mafiya qüvvələrinin yeni müqavilənin imzalanmasının qarşısını almaq üçün iki prezidentə qarşı hazırladığı sui-qəsd, terror aktının ölkəmizdə, eləcə də Rusiyada yaratdığı həyəcan.

-Sovet İttifaqının dağılmasından, yenidən yaranmaqda olan müstəqil ölkələrin ərazisindəki iğtişaclardan, hakimiyyət uğrunda gedən mübarizələrdən istifadə edən narkotika alverçilərinin daha da fəallaşması, beynəlxalq narkotika alverçilərinin bazarlarını genişləndirməsi, cinayətkarların əl-qol açması üçün real şəraitin yaranması;

-Burada keçmiş DTK əməkdaşlarının ölkə dağılandıqdan sonra keçirdikləri sarsıntılar, mafiyaya, cinayətkar dəstələrə qoşulması, bir zaman böyük bir ölkənin təhlükəsizliyinin təmin olunması yolunda vuruşan insanların yaşamaq üçün indi tutduğu cinayətkar yol, onların bəzilərinin məhv olmuş şəxsi səadətini acıqlı çıxmaq üçün sanki bu yolu tutduqları, digərlərinin artıq cinayət aləmində peşəkar killərə çevrilməsi;

Yazıçı əsərində müxtəlif priyomlardan istifadə edərək dönə-dönə xalqının, doğma Bakının XX yüzilliyin sonlarında yaşadığı faciələri, reallıqları qələmə almağı vacib bilir.

(Davamı var)